

hanc, inquam, consequentiam facientes, ait, duci spiritu satanae, et innuit, esse in ecclesia, quae constat ex membris putridis. Quod plane falsum est et injuriosum; quia episcopi per Gallias constituti, ut testatur Hilarius in epistola ad Augustinum et Fulgentius in suis libris de gratia et libero arbitrio, hanc consequentiam fecerunt. Eandem consequentiam fecit beatus Ildephonsus, ut vidimus, eandem fecit et Boethius in libris de consolatione, et denique omnes catholici, qui uno consensu asserunt, praescientiam vel praedestinationem et reprobationem non imponere necessitatem vel coercionem salvandis vel dammandis, et, ea posita sequi jam dictum inconueniens, quod adeo manifeste sequitur, ut etiam Aristoteles et Cicero id viderint. Quum ergo praedicti patres catholici saepedictam consequentiam fecerint, in injuriam eorum dicitur, quod agantur spiritu satanae, et quod sint in ecclesia membro- rum putridorum; quod verbum suspicionem potuisset ingerere iis, qui non cognoscerent sanam mentem auctoris, quod ipse in alia nova ecclesia se reponeret, quae non esset ex membris putridis; et quum in supradicta ecclesia, ut dictum est, degant ii catholici, quos tacite vocat membra putrida, timendum esset, ne deciperetur in re summe necessaria, hoc est in dignoscenda ecclesia catholica, et ne pro ecclesia catholica susceperet novas synagogas satanae a tempore Lutheri natas, quod Deus avertat.

Et haec sunt, quae mihi obiter et tumultuarie occurrerent adnotanda circa propositas propositiones. Quae libentissime et humiliter subijcio non solum sacrosanctae sedis apostolicae et sancti officii iudicio, sed cuiusvis etiam melius sentientis.

XI.

Disputatio de iustitia imputata.

„Utrum iustificatus, qui operatus est opera bona ex gratia et auxilio divino a meritis passionis Christi profecto, ita ut retinuerit inhaerentem iustitiam, praesentans se cum illa ante tribunal Christi, censendus sit satisfecisse divinae iustitiae ad meritum et acquisitionem vitae aeternae; an vero cum hac inhaerente iustitia opus insuper habeat misericordia et iustitia Christi (hoc est merito passionis ejus, quo suppleantur defectus suae iustitiae), quae iustitia Christi communicetur ex divina dispensatione secundum mensuram fidei et charitatis.“¹

Caput I. Status quaestionis.

1. Operae pretium erit primo declarare nervum quaestionis; deinde ad eam respondere et confirmare responsum; tertio resolvere argumenta, quae contra veritatem adduci possent.

Et primum quidem ideo est necessarium, quia quum contingit, aliquos bonae mentis in falsas incidere opiniones, ob id fit, quia eas falsas esse ignorant. Unde quum ipsi eas non intelligant, non possunt eas aliis explicare; et maior solet esse difficultas in eis explicandis, quam ex-

¹ Ita sonabat articulus de iustitia imputativa theologiae concilii propositus examinandus die 25. Octobris 1546. Theiner, Acta I. 250.

pugnandis, quia in ipsa explicatione patet falsitas, et expugnatur.

Supponendum igitur est, ut rem explicemus ex s. Pauli doctrina, quod tunc aliquid imputatur seu reputatur ad justitiam, aut quod idem est, tunc imputatur nobis justitia Christi, quando ob ejus merita aliquid nobis gratiose donatur, quod non merebatur.¹ Sic enim ait: „Ei, qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Ei vero, qui non operatur, credenti autem in eum, qui justificat impium, reputatur fides ejus ad justitiam.“² Hic ideo dicitur reputari fides ad justitiam, quia justitia donatur quam non merebatur, et per hoc sibi imputatur justitia seu meritum Christi, quia eam in ipsa justitia inhaerente participat, quae ob justitiam Christi sibi est donata.

2. Hoc igitur ex s. Paulo supposito, tripliciter possumus imaginari necessitatem imputatae justitiae.

Quam ut melius explicemus, utamur hoc sensibili exemplo. Sit rex potentissimus pariter ac ditissimus, qui communicare velit thesauros suos subditis suis. Is habeat apud se domesticum aut filium sibi charissimum, et qui apud regem promeruerit omnes thesauros haereditare. Ad sint tres servi aegri et impotentes ad certandum. Propinat rex pretiosissimam gemmam in praemium. Dicit filius regis primo horum trium: Tantummodo crede, et ego, qui omnes regis divitias promerui, obtinebo, ut gemma proposita tibi gratiose donetur. Idem obtineat apud regem, ut secundo donetur ea summa pecuniae, qua possit a servitute redimi et semisanari, et equum et arma debilia ad certandum comparare. Tertio obtineat liberationem a servitute, sanitatem et arma, quibus legitime et fortiter dimicare possit, et gemmam propositam jure mereri.

Clarum est in hoc exemplo, quod in primo, cui gemma donatur, mera est imputatio justitiae filii regis; et hunc modum imputationis ponunt, qui negant in nobis justitiam

¹ Massarellus in edit. Theineriana hujus voti (Acta I, 265 ss.): *meretur*.

² Rom. 4. 5.

inhaerentem, de quo hic non est disputandum, quia jam discussum et conclusum est.¹

3. Hoc solum hic addam, mihi non probari opinionem dicentium, per fidem et Spiritum Sanctum ante adventum charitatis hominem adoptari et renasci. Sine charitate enim secundum apostolum nihil sumus. Quomodo ergo erimus sine ea filii, et renati? Praeterea si filii essemus, redderetur, et non daretur charitas; quum enim filius debeat haereditas² quae perfecta charitas est, cur non debeat imperfecta illa, qua donatur in principio justificationis? Tertio fidelis in peccato existens mortali filius esset, quia habet fidem perfectiorem, quam habuerit, quum in initio justificatus est, quum nunc habitum habeat, tunc solum actum habuerit; habet etiam Spiritum Sanctum eo modo, quo tunc habebat, nempe inhabitantem per solum fidem; iste ergo, quia filius, haeres esset.

Debile ergo mihi visum est, quod dicebatur ad statuendam hanc positionem.

Primo enim dicebatur, Christum dixisse: „Qui crederit et baptizatus fuerit, salvus erit;“³ ac ideo sola fide et baptismo hominem renasci. Sed hoc, ut dixi, non concludit. Ideo enim dixit, „salvus erit“, quia media fide et sacramento infunditur justitia seu charitas, sine qua non est salus.⁴

Secundo nec illud probat hanc opinionem, quod charitas dicatur fructus spiritus a Paulo, ac per hoc posterior sit ipso spiritu. Ibi enim charitas pro actu et fructu accipitur; spiritus forte pro habitu charitatis seu justitiae, quae prior est suis fructibus, vel forte sicut per opera carnis intelligimus opera hominis carnalis, ita per fructus spiritus opera hominis spiritualis et renati.

¹ Videlicet decretum de justificatione (Theiner l. c. 220 ss.), quod die 23. Septembris 1546 in congregatione generali propositum et quoad substantiam die 12. Octobris acceptatum erat (Theiner l. c. 238) hanc doctrinam continet.

² Massarellus l. c. addit *gloriae*.

³ Marc. 16. 16.

⁴ Mass. *salvus*.

Tertio licet etiam detur, Spiritum sanctum ante charitatem esse in anima per solam fidem, non tamen conficitur, quod per eam solam adoptet, sed quod disponat ad adoptionem per charitatem suscipiendam.

Non putandum igitur, sequendam opinionem hanc esse in hoc, quod rejicit vocabulum justitiae formalis; quum enim charitas revera forma sit, quam vocem non abhorruit s. Ambrosius, per illam enim seu per gratiam sumus, quod sumus, et sine illa nihil sumus; et quum constet de re, non video, quare debeat de voce esse controversia. Vocabulum etiam ipsum non video esse excludendum, quia expungit errorem negantium justitiam inhaerentem, et licet illa voce ethnici usi sint, tamen fidei, ut dicimus, servit, et ideo non est rejicienda. Usi enim sunt vocabulis *ὁσιος* et substantiae, quae non respuerant patres. Ideo apostolus non quaslibet voces profanas jubet vitare; sed eas, quae sub falso nomine scientiae veritati contradicunt.¹ Non est ergo ad propositum, eo modo dici hominem justum sine justitia inhaerente, quo campana sonare dicitur, quia causat sonum. Haec enim propositio, campana sonat, causalis est, ista vero, Joannes est justus, formalis. Ideo a forma inexistente opus est, ut fiat denominatio. Quod adducitur, Deum esse sapientem vel justum absque forma inhaerente, non videtur ad rem, quia in Deo ob ejus infinitatem et simplicitatem omnia alia, quae in creaturis sunt distincta et adventitia, identificantur. Ideo sapientia dicitur a sapientia, quae ita est in ipso, ut sit ipse.

4. Relicto ergo hoc primo modo imputationis, in quo imputatio hoc modo tantum reperitur, quo donatur gemma solum credenti, aggrediamur secundum et tertium.

Et in tertio quidem unica imputatio locum habet, illa nempe, qua in gratiam filii, qui omnia promeruit, donatur sibi non gemma, quam meretur, sed id unde illam possit promereri. In secundo bina imputatio considerari

¹ I. Tim. 6, 20: Depositum custodi, devitans profanas vocum novitates et oppositiones falsi nominis scientiae.

potest, et ea, per quam donatur sibi, ut quomodocumque certare possit, et illa, qua¹ non legitime certanti donatur praemium in gratiam ejusdem filii. Juxta hoc exemplum justitiam Christi imputatam possumus dupliciter imaginari.

Aut enim dicere possumus, Christum crucifixum promeruisse nobis eam gratiam, ut redempti a peccatis mereri possimus vitam aeternam; et hoc modo sentiendo (licet quoties disponimur ad gratiam, vel eam consequimur, vel in ea proficimus, vel propter eam praemiamur, semper opus sit applicatione justitiae Christi, ex qua omnia dicta profluunt) tantum tamen opus est imputatione dum gratis a peccato justificamur, sive in poenitentia.

Secundo vero modo imaginari possumus, nos duplici quidem egere imputatione justitiae seu meritorum Christi; primo, dum justificamur a peccato, quod dicitur prima positio; secundo dum, utinque gratia utentes et defectuose, coram tribunali Christi novo dono et nova misericordia nobis donatur praemium, non ob nova Christi merita, quia Christus amplius non moritur, nec meretur; nec ob nova merita nostra, qui coram Christi tribunali extra viam sumus; nec quod Deus censeat nos meruisse, quum non meruimus, quia deciperetur; sed quod videns nos minime demeruisse, in gratiam Christi, qui olim in cruce id meruit, nos gratiose donet vita aeterna. Et hunc puto esse sensum poenitentium novam justitiae imputationem coram tribunali Christi. Adjunt etiam ita nobis tunc donari praemium sicut, quum primo justificati sumus, data est gratia, ita, quod sicut Abraham adhuc peccator, sed credens, non meruit gratiam, sed sua fides reputata ei est ad justitiam, (hoc est Deus, qui illam fidem, justitiam non mereri videbat, eum justitia donavit ob meritum Christi futuri), ita post vitam et coram tribunali in gratiam Christi ei gloria donavit, quam non meruit ob defectus inhaerentis justitiae.

¹ Mass. quae.

Caput II. Argumenta pro sententia auctoris.

5. Ad hunc ergo modum intellecta quaestione, ad eam responderem: quod ob defectus justitiæ inhaerentis non opus est ante tribunal aliqua nova misericordia vel justitiæ Christi nova imputatione; sed ut dictum est, tunc nobis applicari justitiæ Christi fructum per modum meriti et retributionis, et non imputationis, quae solum locum in justificatione impii vel peccatoris habet.

Quod variis viis probatur.

Primo quidem, quia quum defectus opponatur perfectioni seu integritati, et duplex inveniatur perfectio, altera viae ad coelum (de qua s. Paulus: „Quicumque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus“¹); altera vero patriae (de qua idem apostolus: „Non quod jam acceperim aut jam perfectus sim“²), tenentes hanc positionem³, non possunt statim imputationem illam novam ob defectum perfectionis, quam in patria speramus; licet enim anima cuiusvis sancti ante tribunal Christi praesentata, et nondum beata, deficiat a perfectione, quam glorificata habebit, quia nec cognoscit nec amat Deum, ut tunc cognoscat et amabit, tamen iste defectus non sibi imputatur; quia non potest, nec debet illo carere; quo si careret, non esset iam in via, sed in termino. Si ergo defectus iste non imputatur, non opus est nova justitia imputata ad illum supplendum, verum supplebitur per retributionem. Tunc enim semen gloriae evadet in arborem et fons saliet in vitam aeternam.

Secundus defectus est viae ad coelum, quae via duplex est, altera, quam ambulasset Adam et ejus posteri, si non cecidisset; et defectus hujus, licet revera sint in justificatis, (quia ob rebellionem carnis non totis viribus tendunt⁴ in Deum, ut tunc tendissent, quia quum velle illis adiaceat, perficere non inveniunt), non tamen hi defectus possunt imputari; quia non potest homo illis carere quan-

¹ Phil. 3, 15.

² Phil. 3, 12.

³ Haec affirmatio erat Seripandi, generalis ordinis eremitarum S. Augustini, quam defenderat in oratione die 13. Julii habita (Theiner I, 181), quamque plures alii theologi praesertim ex ejus ordine secuti sunt.

⁴ Mass. intendunt.

tuncunque conetur; et quia renatus jam non tenetur carere, quum jam sit sibi remissum originale et cum illo debitum habendi justitiam originale, per quam illo integro modo tenebat homo in Deum.

Circa secundam autem viam gratiae, in qua nunc sumus, vel potest considerari defectus justitiæ inhaerentis propter habitum vel propter actus vel propter aliud adventitium sese admiscens.

Et quidem defectus habitus non est ad propositum; quia gratia vel esset secundum suam speciem impotens ad gloriam promerendam, sicut frigus ad calefaciendum; et hoc non; quia Christus dominus, qui secundum divinitatem, ob infinitatem ejus, et secundum nudam humanitatem ob ejus infirmitatem non potest mereri, sed solum secundum humanitatem¹ gratia vestitam, quum habeat gratiam ejusdem speciei cum nostra, non meruisset, contra omnes scripturas.

Nec est defectus propter remissionem ipsius gratiae, sicut parvus ignis non potest ob remissionem caloris multum calefacere; quia quum gratia et gloria partem ejusdem rationis habeant remissae gratiae, respondebit remissum gloriae praemium sine justitia imputata. Parum enim olei parum potest ignis nutrire. Actus etiam vel defectuosi sunt, quia a parva gratia prodeunt, vel quia nos parum conamur et respondemus gratiae. Et utique res se habeat, quae seminaverit homo haec et metet, et velle ultra hoc ponere justitiam imputatam, non est aliud, quam velle parce seminare et in benedictionibus metere.

Quae adveniunt demum vel se immiscent aut peccata mortalia sunt, aut venialia, aut debitum poenae temporalis pro utrisque. Et mortalia quidem ex hypothesi, quod quis sit in gratia, jam non sunt. Haec est enim benignitas pacti gratiae Dei prae primo illo pacto, quod pepigit Dominus cum Adam: quod, hoc vel semel transgrediens, edendo de ligno, non poterat se reducere in pristinum statum (quia ut videmus irrecuperabiliter amissa est justitia originalis), transgrediens vero pactum gratiae, quoties convertitur, restituitur in gratiam. Venialia item non impe-

¹ Verba ob ejus usque ad humanitatem desunt apud Mass.

diunt meritum, quia juxta omnes patres quantumvis sancti, excepta beata Virgine, quandoque venialia committunt et tamen secundum eosdem merentur. Et si cum illis ante tribunal in morte praesentur acceptando poenas eis debitas, remittitur eorum culpa, et patiēdo postea poenas luunt. — Debitum autem satisfactionis non est ad propositum. Primo, quia positio ista¹ statuit omnes imputata justitia indigere coram tribunali; atqui² non omnes egent satisfactione, ut de martyribus et recens baptizatis, et insignibus confessoribus constat. Secundo, quia debitum satisfactionis non impedit meritum. Quum enim omnes sancti viatores mereantur, et venialia interdum committant, habent etiam debitum satisfactionis; nec propterea a merito impediuntur. Sicut etiam in humanis accidit, esse aliquem aere onustum alieno, et laboribus mereri unde creditor satisfaciatur. Si ergo satisfactio non impedit meritum, ob eius debitum non opus erit nova imputatione. Acquisitionem etiam vitae aeternae non impedit debitum satisfactionis, quia licet tarde, illum tamen tandem assequitur.

Verum est tamen, quod ad celerem acquisitionem gloria juvaret, et quandoque juvat non solum justitia Christi imputata, sed justitia etiam sanctorum vel viatorum in gratia existentium, ob quos Deus condonat totam poenam debitam vel ejus partem. Sed hoc privilegium est quorundam, nec juvat opinionem hanc, quae aliter³ asserit justitiam coram tribunali imputatam.

6. Secunda ratione impugnatur haec positio: Quia quum ponat justitiam imputatam⁴ esse necessariam ad supplementum defectus inhaerentis⁵, justiores, hoc est habentes copiosorem justitiam inhaerentem, minus participarent ista imputata, et minus justii magis; quod absurdum videtur praesertim⁶ secundum hanc positionem, quae dicit, et vere dicit, principaliter nitendum imputata justitia, et eam esse potissimam justitiam; qua minus participans, absurdum est, quod justior sit, et magis participans minus justus.

¹ Vide notam 3. pag. 158.

² Trid. I. *universaliter*.

³ *Mass. inhaerentes*.

⁴ *Mass. et quia*.

⁵ *Deest in Mass.*

⁶ *Deest in Mass.*

Tertia ratio sit, quia tollitur revera meritum ab operibus bonis in charitate factis, quod in s. scripturis et ab omnibus doctoribus est statutum. Aut enim dicit, esse defectuosam justitiam inhaerentem ad meritum, et sic negat merita; aut dicit, mereri aliquam gloriam, sed remissam, et ad majorem opus esse nova imputatione, et sic imputatio ponitur, ne judicemur secundum opera. Beatus Paulus praeterea manifeste negat, meritum habere locum, ubi habet locum imputationis.

7. Quarta ratio sit, quia tollitur vera justificatio et vera remissio peccati, et fucatus redditur totus status novi testamenti. Nam quum secundum Paulum et veritatem facilius et proclivius sit, justum et filium mereri haereditatem, quam impium seu peccatorem adoptari seu justificari, juxta illud apostoli: „Si quum inimici essemus reconciliati sumus Deo per mortem filii ejus, multo magis reconciliati, salvi erimus in vita ipsius,“¹ manifeste sequitur, quod non sufficiet justitia inhaerens ad justificationem, vel remissionem peccati. Non igitur erimus veri filii nec vere justii, contra innumeras scripturas, quae dicunt, nos esse novam creaturam, datam nobis potestatem filios Dei fieri, et dici et esse filios Dei, et Christum factum pro nobis peccatum, ut nos efficeremur justitia Dei in ipso, nos gratia Dei esse, quod sumus. Quae omnia veram factionem (ut ita dicam) justitiae, et non nudam imputationem sonant.

Falso proinde quidam asseruit et imposuit b. Augustino, nos per gratiam seu justitiam inhaerentem justificari tantum coram hominibus, et coram Deo reos inveniri; quum tamen scriptum sit: „Ut sine timore, de manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus illi, in sanctitate et justitia coram ipso omnibus diebus nostris,“² et de parentibus s. Joannis: „Erant autem justii ambo ante Deum,“³ et apud Paulum: „Si Abraham ex operibus justificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum.“⁴ Ubi ut⁵ incon-

¹ Rom. 5, 10.

² Rom. 4, 2.

³ Luc. 1, 74, 75.

⁴ *Mass. et*.

⁵ Luc. 1, 6.

veniens infert, justitiam dare gloriam, et non apud Deum, quum dictum sit Abrahæ: „Ambula coram me, et esto perfectus.“¹ Dominus etiam reprehendit eos, qui justificabant se coram hominibus, et ob eam justitiam ait apostolis: „Nisi abundaverit justitia vestra plus, quam scribarum et pharisaeorum, non intrabitis“² etc. et rursus: „Attendite, ne justitiam vestram faciatis coram hominibus.“³ Et patrem, ait, oportere „adorari a nobis in spiritu et veritate“⁴ Et circumcisionem veram, seu Judæum verum describit Paulus: „Cujus laus non ex hominibus, sed ex Deo sit.“⁵ Idemque ait: „Finis præcepti charitas, de corde puro, conscientia bona, fide non ficta.“⁶

8. Quinta ratio sit: Quia tolleretur satisfactio et purgatorium. Et de satisfactioe quidem certum est, quia ad eam opus est, ut quis revera reddat, quod debet. Non reddit autem, cui imputatur redditio; sicut nec animæ purgatorii, nec recipiens hic indulgentias satisfaciunt, quum poena debita eis condonatur. Purgatorium etiam tollitur, quia si imputata justitia sufficit, ut volunt, ad supplendam meritum vitæ æternæ, sufficit etiam ad debitum poenæ temporalis tollendum. Secundo quia si haberet locum purgatorium, id esset, quia, ut ajunt, ob imputatam justitiam ad illud deputamur. Sed hoc id sequitur absurdum, quod opera ex gratia facta, quæ ex ea prodeunt, tamen infernum mererentur; non enim merentur coelum sine imputatione, ut fatentur; nec purgatorium; restat igitur, ut filio gratioso patris non hæreditas, sed infernus debeatur.

Sexta ratio sit: Quia læditur providentia Dei tam ex parte ipsius, quam Christi crucifixi et judicis, quam etiam nostri. Dei quidem; quia non parasset media, quibus vitam æternam consequi possumus, ut paravit omnibus creaturis, quæ mediis suis operibus finem suum attingunt. Christi vero crucifixi; tum quia repellitur ejus meritum in die judicii, dum nos, quibus illud meritum est

¹ Gen. 17. 1.² Mat. 6. 1.³ Rom. 2. 29.⁴ Mass. tantum.⁵ Mat. 5. 20.⁶ Joh. 4. 23.⁷ I. Tim. 1. 5.

applicatum (quia vivit in nobis Christus), non propter illud censemur digni vita æterna; tum secundo, quia Christus, injuste judicans, meruit fieri iudex in eo judicio, quod nobis explicant omnes scripturæ futurum secundum opera, nempe „prout unusquisque gessit . . . sive bonum, sive malum.“¹ si enim justos omnes vita æterna alias eis non debita præmiaret, non redderet eis secundum opera, sed solum malis, ac per hoc fit injuria Christo judici. Atque ita cogitat ista opinio, ac si pater æternus non cognosceret Christum merentem et crucifixum, dum ei non reddit, quæ meruit, nec eundem judicem et partem et testem, dum eum flecti facit ad misericordiam, quum vult esse justus.

Justis etiam fit injuria, quia quum gloriosius sit, aliquid mereri, quam dono accipere, ut in Christo patet (quia ob id gloriam corporis sui et nominis sui exaltationem et nostram gloriam mereri voluit), injustum esset, illis tantum donari, quod debuit reddi; sicut in exemplo supra posito patere potest, si tertio servo post legitimum certamen tantum donaretur et non² redderetur gemma.

Septima ratio sit: Quia hæc positio facile daret locum tollendi omnem justitiam inhaerentem. Si enim supplet aliquos defectus ejus, quare non omnes, quum omnes gradus ejus sint ejusdem rationis? Quod si omnes supplet, redibit positio Origenis, imo Machometi dicentis, etiam malos salvandos esse in judicio. Nam per justitiam imputatam damnati, licet non habeant inhaerentem, salvandi esse dicerentur in judicio.

9. Octava ratio sit: Quia si imputata gratia supplet defectus inhaerentes, clarum, quod ultra vires inhaerentes tenderet, eam supplendo. Non esset igitur ratio diversarum mansionum, sed omnes pares essent in gloria.

Nec video hic solutionem, si non dicatur, quod gloria datur juxta vires inhaerentes, non quidem ad merendum, quia ad id non sufficit, sed ad disponendum ad gloriam; sicut de charitate dicimus, quod ei, qui justificatur, datur charitas juxta dispositionem fidei, sed non juxta ejus me-

¹ II. Cor. 5. 10.² Non deest apud Mass.